

ELLEN ADELAIDE BRANDENBORG

Offentliggjort d. 26. oktober 2016

Ellen Adelaide Brandenborg blev født i 1906 og var ved sin død i juli 2017 111 år gammel, hvilket gjorde hende til Danmark ældste borger. Ellen blev født i nordjylland, men tilbragte det meste af sin opvækst i København, inden hun flyttede til Montreal, Canada. I 1936 vendte Ellen tilbage til Danmark – til ægtemandens fødeby Brabrand, hvor hun har boet lige siden.

Interviewet af Dorte Bjerring, august 2016

HVOR ER DU FØDT?

Jeg er født i Skørping oppe ved Aalborg. Vi var 10 søskende. Min far var urmager, og han var fra Grenå, og min mor var fra Randers. Og de blev gift der. De boede i Grenå til at begynde med, tror jeg nok. Det skal jeg ikke helt kunne sige. De flyttede til Skørping, og så var det, det viste sig, at der var to urmagere i forvejen. Der kunne vi ikke leve, så tog vi til København, og der er vi børn vokset op.

HVOR GAMMEL VAR DU, DA I FLYTTEDE FRA SKØRPING:

Fem eller seks år tror jeg nok

HVILKET NUMMER ER DU I BØRNEFLOKKEN?

Jeg er nummer fire. Og min sidste søster døde for en måned siden. Hun blev næsten 100. Hun var blevet 100 til november. Jeg havde en søster – den ældste – hun døde, da hun var 102.

DU HAR HAFT DIN BARNDOM OG SKOLEGANG I KØBENHAVN?

Ja, det har jeg.

HVOR KOM I TIL AT BO?

På Frederiksberg. Mariendalsvej hed den. Det pudsige er, at jeg havde en søster der blev gift, og hun kom også til at bo på Mariendalsvej. Jeg tror, også den samme ejendom. Det var mærkeligt.

HVILKEN SKOLE GIK DU PÅ?

Østervoldgade, den ligger mellem havnen og rådhuset, og der lå der en vej i mellem, Løngangsstræde, og der boede vi. Den næste sidegade hed Stormgade, det var der åen løb igennem København, dernede omkring museet, Bymuseet, (Nationalmuseet). Amager er jo en ø, der kommer åen løbende imellem. Den tur gennem København roede vi engang.

LEGEDE I DERNEDE VED ÅEN?

Nej, det var for farligt. Det måtte vi ikke. Jeg havde mine bedsteforældre i Randers. Og de boede i Skibsgade, det var en lille gade ud til Østervold i den ene ende og til havnen i den anden. Der var vi på sommerferie. En gang var jeg alene nede ved havnen. Der skete mange ting. Der er sådan en slidske ned til åen, og der lå nogle både fortøjede. Jeg gik ned ad den skråning og ville over i en af bådene. Men så var jeg nødt til at trække den til mig, og så slog jeg en kolbøtte og havnede nede i åen. Det var ikke sjovt. Så kommer der to store drenge forbi, og den ene viste sig at være min bror, (Hun griner...) De hjalp mig op, så tudede jeg hele vejen hjem til bedstemor for at få hjælp. Jeg skulle jo have tørt tøj på. Hun var sød. Hun plejede at være meget streng, men hun var meget sød mod mig. Jo, jeg havde en god familie. Det havde jeg.

KAN DU FORTÆLLE LIDT OM, HVORDAN DET VAR AT GÅ I SKOLE?

Ja, det kan jeg godt. Jeg havde bare en skoletaske. Jeg fik jo en ABC til at begynde med, og lærte også at regne, og havde alle de fag, der er normale for enhver. Jeg var ikke en af de dygtigste, bestemt ikke. Men med tiden så fik jeg da lært det, jeg skulle. Og jeg må sige, jeg var ikke vild med at gå i skole, jeg ville hellere være hjemme og lege. Men jeg fuldførte de syv år, og så skulle jeg ud og arbejde. For med alle de børn skulle der mange penge til.

Så sagde far: "I skal ud og lære at gøre rent og lave mad. I skal bare gifte jer, piger." Drengene skulle lære et fag, så de blev både møbelsnedker og møbelpolstrer, og en bror der er ældre end mig blev urmager. Sådant har det været. Det blev ved i den samme familie, der startede på Fyn. Men det endte altså med min bror som den sidste, for han blev ikke gift, så han havde ingen børn. Så der sluttede det, men min bror var den sidste.

KOM DU SÅ I HUSET?

Ja, det var vi jo nødt til. Min mor var dygtig, og vi havde også hjulpet til derhjemme, men jeg var ikke så meget for det, men jeg kunne jo ikke bestemme noget selv.

HVAD VILLE DU GERNE, HVIS DU SELV KUNNE BESTEMME?

Jeg har aldrig tænkt på det, men jeg lærte altså at lave mad, fin mad i et stort hus.

Den mad, vi får her, det er 1. classes, men det smager ikke, som det skal. Der kom en dag en kok her, to meter høj, så sagde han, at der var noget galt med grønlangkålen. Den smagte ikke, som den skulle, og så spurgte han, om jeg havde en opskriftsbog. Jeg sagde: "Du kan se henne i skuffen". Der havde min datter lagt bøgerne ned, men han tog bare en opskriftsbog, og det viste sig at være min svigermors. Hun var også god til at lave mad. Så kom han jo en dag, hvor vi skulle ned og lave grønlangkål i køkkenet. Jeg sad midt i køkkenet og skulle dirigere ham. Jeg havde forklaret ham, at alle de tykke rebs skulle af. Det skal skylles godt, og så skal det koges godt og så hakkes, men ikke i sådan én. Det skal hakkes på bræt, for så bliver saften inde i kålen, og det gjorde han også, og han lavede hamburgerryg til. Da vi var færdige, sagde han ud til de andre: "Nå, hvad synes I. Kunne I li' det"? Den var god, så det var jo et plus til mig. Og jeg regner med, at mange af dem har fået opskriften. Den opskrift, jeg havde, var fra en gammel gammel kogebog, som jeg havde lavet mad af, og det var alt sammen noget, der var så godt. Den lå i en skuffe i køkkenet, da vi flyttede herover, og min datter havde taget den med hjem, for hun mente, at jeg kom ikke til at bruge den mere. Det kan jeg jo ikke, men mine børn, de laver god mad. Det gør de virkelig.

MEN HVIS VI SKAL TILBAGE: DU VAR UNG PIGE I HUSET, VAR DET I ET STORT HUS?

Til at begynde med var der kun en lærerinde, en skolelærerinde, der var ugift, og jeg var alene. Det var i Skodsborg.

Jeg skulle gøre rent i skolestuen og i kakkelovnen. Det var sådan en stor kakkelovn, den skulle jo om vinteren gøres i stand og fyres i. Det var ikke fordi, der var så meget arbejde. Hun havde kun en stue og et soveværelse ovenpå, og så var der mit værelse og køkkenet. Der var wc i gården, det var der jo dengang. De havde også en gang, hvor børnene kom ind og satte deres træsko inde i en reol. Den skulle gøres ren, den var fuld af mudder hver dag, men det gik. Jeg tog det stille og roligt, ikke noget med at pudse på mig. Jeg havde ikke været ude før.

HVOR LANG TID VAR DU DER?

Ikke mere end et lille årstid, så kom min søster, ældste søster. Hun havde som ung været i et dejligt stort hus. De ville gerne have haft en søskende, men der var to drenge mellem hende og mig, så de måtte vente pænt. Hun kom en dag og sagde til mig: "Ved du hvad, nu er der ledigt her". Der kunne jeg altså rejse, bare sige op, rejse. Jeg mødte så samme sted, hvor hun havde lært. Sikke noget dejligt mad, det kostede også flere penge, end jeg var vant til. Det var sådan med kun smør ikke noget margarine, det var det alt sammen. Men når vi lavede kødfars, så var det af mørbrad. Vi tog hinderne af og hakkede kødet. Mine øjne stod på stilke, når jeg så husholdersken lave det. Åh ja, jeg har lært meget der, det var dejligt. Jeg var jo hjælpepige og skulle hjælpe til rundt om. Da jeg så rejste derfra, kom jeg til en lægefamilie på Åboulevarden i København. Som enepige skulle jeg lave alting, men fru lavede selv maden, for jeg var jo ikke udlært. Det gik meget godt, for der var ikke noget særligt at lære, men det var ganske almindelig mad, som enhver kan lave.

HVOR MEGET TJENTE MAN?

30 kroner om måneden og kost og logi. Jeg havde et lille loftsværelse oppe ved siden af hendes soveværelse, og hver 14. dag havde jeg fri og kunne komme hjem. Det var i Skodsborg, jeg havde plads. Mor og far boede inde i Løngangsstræde, det var mindre forhold, end dem man kender i dag. Men vi har haft det godt. Vi har fået mad hver dag, mor syede selv vores tøj.

HVOR GAMMEL VAR DU, DA DU VAR HOS LÆGEFAMILIEN?

Der var jeg en 14-15 år ... 16 år. Deres navn var Filtenborg, og jeg hører nu i radioen, at der er en, der hedder Peter Filtenborg. Jeg ved, at der hvor jeg var, hed manden Niels, og hans kone hed Eugene, og de havde ingen børn. Niels havde en bror, der hed Henrik, og jeg tænker, at det må være en efterkommer, for Niels fik ingen børn. Jeg har været så nysgerrig, at jeg har tænkt, bare jeg kunne komme til at snakke med ham, for det kunne være sjovt at høre, hvordan det er gået for ham.

Lige efter at jeg havde været hos dem, kom jeg til en overretssagfører en periode, hvor en venindes mor arbejdede. De stod og skulle bruge en ung pige, og da jeg lige havde fået fri og var ledig, for det havde været Jul. Jeg var hjemme, og så siger mor: "Nu skal du snart ud at have noget at bestille igen". Hun kikkede i avisen, og fandt et job ude på Åboulevarden, og det var hos Filtenborg. Senere kom jeg til den der læge, doktor Siim, og de havde en lille søn på syv år. Jeg har senere fulgt, når der har stået noget i avisen om dem. Sønnen kom altid ud i køkkenet til mig og havde et lotterispil med, så skulle vi spille. Mellem mit arbejde, spillede jeg lotteri med ham. Han var en sød dreng. Men. Ok ja ... han er jo død for længst.

NU MÅ VI JO VÆRE MIDT I TYVERNE?

Ja, jeg blev konfirmeret i 1920, jeg er født i 1906

GIK I I BYEN?

Nej min far havde sagt, hvordan vi skulle leve, og vi var jo ikke særligt modige. Når man er en 14-15 år, så skal man jo være forsigtig, og jeg har levet mit liv rent og pænt, til jeg blev gift. Og det er der ikke ret mange i dag, der gør. Jeg har haft en god familie.

HAVDE DU SÅ PLADSER I HUSET?

Ja, da jeg var færdig hos den her læge, det var i '17, så fik jeg plads ...

(telefonen ringer)

Det var min datter. Hun kommer og ordner alting for mig, ordner blomster, og hvad der skal købes ind. Hende er jeg glad for. Min yngste datter.

MEN DU HAVDE NOGLE FORSKELLIGE PLADSER I HUSET FORSKELLIGE STEDER, OG SÅ SNAKKEDE DU OM, AT DU KOM TIL CANADA. ER DET NU HER?

Først var jeg der, hvor den lille dreng var, så kom jeg til Vester Boulevard, og så var jeg hjemme et stykke tid, så kom jeg til en læge igen. Han boede på Åboulevarden.

Der lavede jeg maden, og jeg har været der godt et år. Der havde min ældste søster været, og hun var blevet ved at holde kontakten med lederen i køkkenet, og hun sagde: "Har du ikke snart en søster, vi kan få?" Jeg kom dertil som ung, og så var jeg hos overretssagføreren et års tid, og så kom jeg til Møller ude i Skovshoved. Det var et ungt og forholdsvis nygift par. Der var ingen børn, jeg overtog rengøring og alting selv ude i en lille villa i Skovshoved. Jeg var der i fire år. De var tilfredse med mig, og det er jeg jo glad for. Jeg gjorde jo også, hvad jeg skulle gøre, og hvad jeg ikke måtte gøre. Men så skete der noget. Min venindes mor kom. Hun havde arbejdet på et kontor inde i byen og sagde: "Ved du hvad?" Jeg havde lige haft ferie. Mor sagde: "Nu må du have en plads". Det var så hos læge Møller og hans kone. De boede i samme ejendom. Min venindes forældre var viceværter, hvor de boede privat. Der var jeg så, ja hvor længe var jeg der, et års tid eller sådan.

(Vender tilbage til pladsen i Skovshoved):

Og så sidder jeg og hende, der var stuepige. Vi sidder og ser i Jyllands-Posten, der er en annonce, hvor der står: De canadiske Fruer vil så gerne have de skandinaviske Fruer. Så sagde jeg til hende: "Er det ikke noget for os?" Jeg syntes, det lød godt. Hun var kun 18 år, og jeg var 23. Nej jeg har været 21, da jeg tog derover. Vi fik samlet penge til billetten. Vi skulle jo sejle derover, og da tiden kom, kunne hun ikke få samlet penge til billetten. Jeg rejste alene til østkysten og kørte med tog hele vejen igennem Canada til Montreal. Der var et dansk ungdomshjem, og der var mange andre unge, som jeg havde truffet på båden. Vi holdt jo sammen. Det var en dansk præst, der ledede det, og der havde vi det rart. Når vi havde fri, kunne vi bare komme derind. Der var restauration, så vi kunne købe mad og kaffe og sådan noget. Jeg fik så nogle venner, og en dag da jeg sidder og taler med et par piger, var der en ung mand, der havde lagt mærke til mig flere gange. Han sagde senere, ja hende der hun sidder ikke og kigger efter drengene (ler lidt) . Det var sjovt. Jeg synes godt om ham med det samme. Og han var altså her fra Brabrand.

OG VAR DET SÅ HAM, DER SENERE BLEV DIN MAND.

Vi blev gift i 1930. Så fik jeg en søn i '31, en datter i '35. Vi rejste hjem, da hun var et år. Når han skal i skole, skal han gå i Danmark. Han skal ikke gå i skole derovre. Jeg synes ikke, de skoler derovre er noget værd. Men det gik efter planen alt sammen, og mine søskende var glade for, at jeg kom hjem igen. Min storesøster synes, det var dejligt. Jeg havde arbejdet på samme måde, som hun havde. Hun blev gift i '21, inden jeg tog til Canada, og hun havde efterhånden fået to-tre børn, så der var noget at komme hjem til.

OG SÅ KOM I HJEM TIL BRABRAND?

Ja, min mand skulle jo have noget arbejde. Han var maskinmester. Havde sejlet, og i de tre år havde han ikke haft ferie. Så sagde han: "Nu vil jeg altså have en ferie". Det fik han, og da der var gået 14 dage, så var han træt af ferien, men så var der ingen skibe ledige at komme ud med. Så skulle han jo have arbejde på et værksted, og det tog han, da vi kom hjem. Så har han haft arbejde siden ... på et værksted.

Jeg vil ikke have, du sejler. Jeg vil ikke være alene med børnene. Nu havde han så sin mor og to brødre. Hans far var død. Og de har haft det godt sammen. De var alle sammen søde, så det var nemt at falde til her. Og ellers ved jeg ikke, om der var noget særligt.

HVORDAN MÆRKEDE DU TIL 2. VERDENSKRIG?

Anden verdenskrig – den var grim, rigtig grim. En dag marcherede de tyske soldater bare ind og væltede alt omkring sig. Bare de kunne komme frem. Jeg kan huske en dag, da jeg var i byen. Da kom der en hel hær af soldater ude fra Silkeborgvej ind igennem byen, og der kørte en fiskemand. Han boede i samme hus som os, og han solgte jo fisk. Han kørte lige foran. Kusk, hestevogn og det hele væltede. Kusken døde, og der var flere der kom på hospitalet. Det var forfærdeligt. Det kan jeg ikke lide sådan noget. Tyskerne – det var dem i første række. De sang jo en sang: "Alt får en ende", og da tænkte jeg: "Det håber jeg da også, det gør". De sang altid, når de kom – otte mand på en række – og de vælter alting. Man kan ikke forstå, det var mennesker. Jeg ved ikke, hvad det var for noget. Det er altså ledelsen, der har undervist dem på den måde. Nej, den krig, den kunne jeg ikke lide. Jeg begyndte at savne mange ting, man ikke kunne købe mere, indtil den holdt op. Men fem år, det er mange år.

DU HAVDE TO BØRN MED HJEM FRA CANADA. FIK DU FLERE BØRN?

Ja, jeg var gravid i 1940, og hun levede, til hun blev 50 år, så fik hun cancer og døde. Men så fik jeg en i 1944 og en i 1945. Det er Ester. Det er hende, der bor her i Åbyhøj, og hende har jeg meget glæde af. Men vi har været tilfredse, og min mand har haft arbejde hele tiden.

OG DU HAR VÆRET HJEMMEARBEJDENDE?

Ja, jeg arbejdede ikke, efter jeg blev gift. Min mand sagde: "Du skal bare passe det herhjemme", og det gjorde jeg. Min mor har aldrig arbejdet ude, og det havde hans far heller ikke. Hans far var skolelærer ude i Årslev, men så blev han syg og døde. Og han måtte selv betale en hjælpelærer til at undervise, mens han var syg. Men så købte han en grund ude i Brabrand, hvor han byggede et hus, og der var to lejligheder, og den ene lejede de ud. Og det hus har tilhørt familien, indtil jeg kom hertil.

HAR DU BOET I DET OGSÅ?

Ja, først så døde min svigermor, så boede min mands ældste bror inde i den store lejlighed underneden. Han ledede banken ude i Brabrand.

HVOR LÅ DET HUS?

På Hovedgaden. På hjørnet af Hovedgaden og Kirkegade. Et almindeligt hus. De kom derefter over i et nybygget hus .

Jeg ved ikke, om banken ligger der endnu.

Jeg solgte huset, da jeg blev alene. Min mand døde i '83. Vi havde guldbryllup, inden han døde.

HVOR GAMMEL VAR DU, DA DU BLEV ALENE? DU MÅ HAVE VÆRET 77 ÅR. HVORDAN LEVEDE DU SÅ?

Jeg levede, som vi plejede med børnene omkring mig. Min ældste – min søn han rejste til Canada, da han var udlært, fordi han lærte en assistent at kende. De snakkede om hans liv og sådan. De havde fået den idé, at de ville over at se, hvordan det så ud i Canada. Han kom jo ikke hjem og bo mere. Sådan gik det jo også mig. Men han fandt en pige, som han blev gift med. De har fået to børn, en søn og en datter. De klarer sig så fint begge to. Den ene, han er direktør med en høj løn. Han ville have ferie, så sagde de nej. Nå, sagde han, så rejser jeg. De har prøvet at få ham tilbage, men han siger nej. Han kan leve af de penge, som han har tjent. Han er også så dygtig, en sød mand er han. Og søsteren hun fik også en god uddannelse, og hun fik også en datter, og den datter er blevet leder af en bank. De er gode til det.

Min mand havde to brødre. Den ene var gift, men han fik ingen børn, men den ældste fik to børn, og dem kom vi jo sammen med. Det var rart, og de boede i Københavnområdet.

DU LEVEDE ET STILLE LIV

Ja, jeg levede alene, og jeg har ikke haft tanker om et nyt giftermål. Det kunne jeg ikke tænke mig. Jeg var godt oppe i året. Men der er jo mange, der gifter sig, selv om de er oppe i årene.

Jeg har klaret mig selv, fuldstændig.

HAR DU BRUGT NOGLE AF DE TILBUD, DER ER TIL ÆLDRE MENNESKER I AARHUS?

Jeg har været mest hjemme. Jeg har lavet mange broderier. Jeg har lavet en stor navneklud i mahogniramme.

HAR DU OLDEBØRN?

Ja. Min søns datter blev gift med en mand fra Norge, og de har to børn. Men de er ikke gift.

Min datters søn han arbejder inden for fjernsynet. Han blev sendt til Florida, og han bliver derover. Han er gift. Han arbejder for sig selv, og de er hjemme nu i denne uge.

Det er min datters søn Thomas. Nu håber jeg ikke, jeg blander det sammen.

FÅR DU TIT BESØG AF FAMILIEN.

Ja, jeg har en datter, der bor i Åbyhøj, og hun kommer og hjælper mig. En anden datter bor Mariager, og de kommer også.

Jeg er glad, for jeg får mange besøg. De fleste bor omkring København, og når de er herovre, kommer de og besøger mig alle sammen. De ringer, og de sender blomster, og det er dejligt.

DU MÅ JO OGSÅ HAVE VÆRET GOD TIL AT SAMLE FAMILIEN?

Min svigersøn sad og kiggede i en af gæstebøgerne, og han siger, "I må have haft en masse gæster". De skriver allesammen: "Og tak for en dejlig middag". Jeg skulle lave maden, og de fik altid noget godt.

HAR DU FORTALT ALT, HVAD DU VILLE?

Ja, om mit liv.

Ja, jeg har gjort min pligt.